

Міністерство охорони здоров'я України
Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика
Національний медичний університет імені акад. О. О. Богомольця

Затверджено МОЗ України

_____

“_____” _____ 2008р.

Навчальний план та уніфікована програма
передатестаційного циклу зі спеціальності ”Ревматологія”

Заступник директора Департаменту
кадрової політики, освіти та науки

МОЗ України

професор _____ О.П.Волосовець

“__” _____ 2008 р.

Ректор НМАПО імені П.Л.Шупика

член-кор. АМН України

професор _____ Ю.В.Вороненко

“__” _____ 2008 р.

Завідувач опорної кафедри терапії та

ревматології НМАПО імені П.Л. Шупика

член-кор. АМН України

професор _____ В.М.Коваленко

" _____ " _____ 2008 р.

Навчальний план та уніфікована програма передатестаційного циклу зі спеціальності “Ревматологія” розроблені за наказом Міністерства охорони здоров’я України від “07” травня 2007р. № 226 “Про розробку матеріалів передатестаційних циклів та циклів спеціалізації” співробітниками кафедри терапії та ревматології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (зав. кафедрою – член-кореспондент АМН України, проф. Коваленко В.М.) та кафедри госпітальної терапії №2 Національного медичного університету імені акад. О. О. Богомольця (зав. кафедрою – проф. Свінціцький А. С.)

Рецензенти:

Дзяк Г.В. – академік АМН України, доктор медичних наук, професор, ректор Дніпропетровської Державної медичної академії.

Поворознюк В.В. - доктор медичних наук, професор, керівник відділу клінічної фізіології та патології опорно-рухового апарату Інституту геронтології АМН України, директор Українського науково-медичного центру проблем остеопорозу.

Навчальний план та програма схвалені Координаційною науково-методичною радою з післядипломної освіти лікарів і провізорів при Департаменті кадрової політики, освіти і науки Міністерства охорони здоров’я України

“ ____ ” _____ 2008 р.

Відповідальний за випуск – перший проректор Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л.Шупика проф. Ю.П.Вдовиченко

Склад робочої групи

Коваленко В. М. – член-кореспондент АМН України, д. м. н., професор, заслужений діяч науки та техніки, головний терапевт МОЗ України, завідувач кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика

Шуба Н. М. – д. м. н., професор кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика, головний ревматолог МОЗ України

Сілантьєва Т. С. – к. м. н., доцент кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика

Казимирко В. К. – д. м. н., професор кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика

Борткевич О.П. – д. м. н., професор кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика, головний ревматолог МОЗ України

Свінціцький А. С. - д. м. н., професор, завідувач кафедри госпітальної терапії Національного медичного університету імені акад. О.О.Богомольця

Дубкова А.Г. – к. м. н., доцент кафедри терапії та ревматології НМАПО імені П. Л. Шупика

Пояснювальна записка

Передатестаційні цикли з спеціальності “Ревматологія” проводяться з метою визначення рівня теоретичної та практичної підготовки лікаря ревматолога відповідно до вимог кваліфікаційних характеристик другої, першої та вищої кваліфікаційних категорій. Метою передатестаційних циклів є також поглиблення професійних знань, умінь та навичок, ознайомлення з основними досягненнями у галузі ревматології, надання допомоги лікарям у підготовці до атестації на кваліфікаційні категорії.

Зміст програми охоплює весь обсяг теоретичних знань і практичних навичок, необхідних лікарю ревматологу певної кваліфікаційної категорії для проведення самостійної лікувальної роботи. Програму побудовано за системою блоків. Блоками є 21 курс програми. Курс – відносно самостійна частина програми, в якій подана значна за обсягом теоретична і практична інформація з певної галузі ревматології. Курси розбито на розділи, кожний з яких включає кілька тем, а теми складаються з окремих елементів.

Для орієнтації в програмі та впорядкування інформації, що міститься в ній, курси, розділи, теми і елементи заковдані.

Із суміжних дисциплін за додатковими програмами включено розділи з організації невідкладної медичної допомоги населенню при надзвичайних ситуаціях, проблеми СНІДу та вірусних гепатитів. Для виконання даної програми в процесі навчання передбачено такі види занять: лекції, практичні заняття, різні види семінарів.

Для виявлення рівня знань і навичок слухачів передбачено такі види контролю: оцінка базових знань, рубіжний контроль та заключний іспит. Для базового та заключного іспиту використовують комп’ютерну атестаційну програму, затверджену МОЗ України.

Слухачам, які успішно склали іспит, видається свідоцтво встановленого зразка з рекомендацією про присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії.

Навчальний план передатестаційного циклу “Ревматологія”

Тривалість навчання – 1 місяць (156 годин)

Мета навчання: підготувати лікаря ревматолога до атестації на відповідну кваліфікаційну категорію та визначити рівень його знань та умінь, відповідно до кваліфікаційних вимог

Код	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Семинари	Практичні заняття	Разом
1.	Організація ревматологічної служби в Україні	2	-	-	2
2.	Теоретичні питання ревматології	-	2	-	2
3.	Методи дослідження при ревматичних хворобах		2	2	4
4.	Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця	-	4	4	8
5.	Ревматичні вади серця	-	4	6	10
6.	Вроджені вади серця	-	-	4	4
7.	Інфекційний ендокардит	-	2	2	4
8.	Запальні та інші хвороби серця	-	2	4	6
9.	Порушення ритму і провідності серця	-	2	6	8
10.	Хронічна серцева недостатність	-	2	4	6
11.	Системні хвороби сполучної тканини	2	4	18	24
12.	Системні васкуліти	2	4	6	12
13.	Ревматоїдний артрит	2	2	6	10
14.	Ювенільний хронічний артрит	-	2	-	2
15.	Серонегативні спонділоартропатії	-	4	6	10
16.	Артрити, пов'язані з інфекцією	-	2	4	6
17.	Мікрокристалічні артрити	-	2	2	4
18.	Остеоартроз	-	2	4	6
19.	Остеопороз	-	-	2	2
20.	Хвороби поза суглобових	-	-	2	2

	м'яких тканин				
21.	Невідкладні стани	-	2	4	6
	Іспит	-	-	-	6
	Разом по кафедрі	8	44	86	144
За додатковими програмами:					
22.	Організація екстреної медичної допомоги населенню у надзвичайних ситуаціях		2	4	6
23.	Проблеми СНІДу та вірусних гепатитів	-	-	-	6
	Разом:	-	-	-	12
	Всього	-	-	-	156
Факультативно:					
1.	Медична інформатика	-	-	-	2
2.	Основи конституційного права громадян України	-	-	-	2
3.	Історія України	-	-	-	2
	Разом:	-	-	-	6

Навчальний план передатестаційного циклу “Ревматологія”

Тривалість навчання – 1 місяць (156 годин)

Мета навчання: підготувати лікаря-ревматолога до атестації на відповідну кваліфікаційну категорію та визначити рівень його знань та умінь, відповідно до кваліфікаційних вимог

Код	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Семінари	Практичні заняття	Разом
2.	Організація ревматологічної служби в Україні	2	-	-	2
2.	Теоретичні питання ревматології	-	2	-	2
3.	Методи дослідження при ревматичних хворобах		2	2	4
4.	Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця	2	4	2	8
5.	Ревматичні вади серця	-	4	6	10
6.	Вроджені вади серця	-	-	4	4
7.	Інфекційний ендокардит	-	2	2	4
8.	Запальні та інші хвороби серця	-	2	4	6
9.	Порушення ритму і провідності серця	-	2	6	8
10.	Хронічна серцева недостатність	2	2	2	6
11.	Системні хвороби сполучної тканини	2	4	18	24
12.	Системні васкуліти	2	4	6	12
13.	Ревматоїдний артрит	2	2	6	10
14.	Ювенільний хронічний артрит	-	2	-	2
15.	Серонегативні спонділоартропатії	2	4	4	10
16.	Артрити, пов'язані з інфекцією	-	2	4	6
17.	Мікрокристалічні артрити	-	2	2	4
18.	Остеоартроз	2	2	2	6
19.	Остеопороз	-	-	2	2
20	Хвороби поза суглобових м'яких тканин	-	-	2	2

21.	Невідкладні стани	-	2	4	6
22.	Іспит	-	-	-	6
	Разом по кафедрі	16	44	78	144
За додатковими програмами:					
23.	Організація екстреної медичної допомоги населенню у надзвичайних ситуаціях	-	2	4	6
24.	Проблеми СНІДу та вірусних гепатитів	2	2	2	6
	Разом:	-	-	-	12
	Підсумок:	18	48	84	156
Факультативно:					
4.	Медична інформатика	-	-	-	2
5.	Основи конституційного права громадян України	-	-	-	2
6.	Історія України	-	-	-	2
	Разом:	-	-	-	6

**Програма
передатестаційного циклу зі спеціальності “Ревматологія”**

Код	Назва курсу, розділу, теми	Кваліфікацій на категорія		
		II	I	вища
01.	Організація ревматологічної служби в Україні			
01.01.	Предмет та основні завдання ревматології. Медичні, соціальні та економічні аспекти ревматології	+	+	+
02.	Теоретичні питання ревматології			
02.01.	Номенклатура та класифікація ревматичних хвороб	+	+	+
02.02.	Епідеміологія ревматичних хвороб	+	+	+
02.03.	Етіологія та патогенез ревматичних хвороб	+	+	+
02.04.	Патоморфологія ревматичних хвороб	+	+	+
03.	Методи дослідження при ревматичних хворобах			
03.01.	Загальнолікарське обстеження хворих	+	+	+
03.02.	Загальноклінічні лабораторні та біохімічні методи	+	+	+
03.03.	Імунологічні методи	+	+	+
03.04.	Бактеріологічні методи	+	+	+
03.05.	Морфологічні методи	+	+	+
03.06.	Рентгенологічні методи	+	+	+
03.07.	Ендоскопічні методи	+	+	+
03.08.	Електрокардіографія	+	+	+
03.09.	Фонокардіографія	+	+	+
03.10.	Методи дослідження функцій апарату зовнішнього дихання	+	+	+
03.11.	Радіоіндикаційні методи діагностики	+	+	+
03.12.	Ультразвукові методи діагностики	+	+	+
04.	Гостра ревматична лихоманка та хронічна ревматична хвороба серця			
04.01.	Епідеміологія	+	+	+
04.02.	Етіологія	+	+	+
04.03.	Патогенез	+	+	+
04.04.	Патоморфологія	+	+	+
04.05.	Сучасна класифікація та номенклатура	+	+	+
04.06.	Клінічні форми	+	+	+
04.07.	Діагностичні критерії	+	+	+
04.08.	Лабораторна та інструментальна діагностика активності	+	+	+
04.09.	Лікування та профілактика	+	+	+
05.	Ревматичні вади серця			
05.01.	Клапанний апарат серця. Анатомія, фізіологія	+	+	+

05.02.	Клініко-анатомічні форми та патогенез порушень гемодинаміки при вадах серця	+	+	+
05.03.	Класифікація ревматичних вад серця	+	+	+
05.04.	Методи діагностики	+	+	+
05.05.	Вада мітрального клапану	+	+	+
05.06.	Вада аортального клапану	+	+	+
05.07.	Вада трикуспідального клапану	+	+	+
05.08.	Багатоклапанні вади серця	+	+	+
05.09.	Особливості клінічного перебігу вад серця у дітей та підлітків, вагітних, осіб похилого віку	+	+	+
05.10.	Показання та протипоказання до оперативного лікування	+	+	+
05.11.	Тактика консервативного лікування при вадах серця	+	+	+
05.12.	Особливості лікування хворих зі штучними клапанами серця	+	+	+
05.13.	Диспансеризація, профілактика, прогноз	+	+	+
06.	Вроджені вади серця			
06.01.	Ембріологія серця	+	+	+
06.02.	Класифікація вроджених вад серця	+	+	+
06.03.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування відкритого артеріального протоку	+	+	+
06.04.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування дефекту міжпередсердної перетинки	+	+	+
06.05.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування дефекту міжшлуночкової перетинки	+	+	+
06.06.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування стенозу гирла легеневої артерії	+	+	+
06.07.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування тріади та тетради Фалло	+	+	+
06.08.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування стенозу гирла аорти	+	+	+
06.09.	Патогенез, клініка, діагностика та лікування пролапсу мітрального клапану	+	+	+
07.	Інфекційний ендокардит			
07.01.	Епідеміологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
07.02.	Класифікація, клініка, діагностика та лікування	+	+	+
08.	Запальні та інші хвороби серця			
08.01.	Міокардит, перикардит	+	+	+
08.02.	Кардіоміопатії	+	+	+
09.	Порушення ритму і провідності серця			

09.01.	Етіологія та патогенез, класифікація	+	+	+
09.02.	Клінічна та електрокардіографічна характеристика	+	+	+
09.03.	Лікування порушень ритму і провідності	+	+	+
10.	Хронічна серцева недостатність			
10.01.	Етіологія, патогенез	+	+	+
10.02.	Класифікація, клінічні варіанти	+	+	+
10.03.	Діагностика, лікування окремих форм	+	+	+
11.	Системні хвороби сполучної тканини			
11.01.	Системний червоний вовчак	+	+	+
11.01.01.	Епідеміологія, етіологія, патогенез, патоморфологія, класифікація	+	+	+
11.01.02.	Клінічні синдроми, варіанти перебігу	+	+	+
11.01.03.	Діагностика та диференційна діагностика	+	+	+
11.01.04.	Лікування, прогноз, диспансеризація, профілактика	+	+	+
11.01.05.	Медикаментозний вовчак	+	+	+
11.02.	Системна склеродермія	+	+	+
11.02.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, класифікація	+	+	+
11.02.02.	Клінічні синдроми та форми, варіанти перебігу, діагностика	+	+	+
11.02.03.	Ступені активності та стадії	+	+	+
11.02.04.	Діагностика та диференційна діагностика	+	+	+
11.02.05.	Лікування, диспансеризація	+	+	+
11.02.06.	Індукована склеродермія	-	+	+
11.03.	Дифузний фасціїт	-	+	+
11.03.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	-	+	+
11.03.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування	-	+	+
11.04.	Дерматоміозит (поліміозит)	+	+	+
11.04.02.	Клініка	+	+	+
11.04.03.	Діагностичні критерії, диференційна діагностика	+	+	+
11.04.04.	Лікування, диспансеризація хворих	+	+	+
11.05.	Змішане захворювання сполучної тканини	+	+	+
11.05.01.	Етіологія, патогенез	+	+	+
11.05.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика	+	+	+
11.05.03.	Прогноз, лікування, диспансеризація	+	+	+
11.06.	Хвороба Шегрена	+	+	+
11.06.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
11.06.02.	Клініка	+	+	+
11.06.03.	Діагностика, диференційна діагностика, лікування	+	+	+
11.07.	Рецидивуючий поліхондрит	-	+	+
11.07.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	-	+	+
11.07.02.	Клініка, діагностика, лікування	-	+	+

12.	Системні васкуліти			
12.01.	Вузликівий поліартеріт	+	+	+
12.01.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
12.01.02.	Клінічні синдроми, варіанти перебігу, діагностика, диференційна діагностика	+	+	+
12.01.03.	Лікування, диспансеризація	+	+	+
12.02.	Гранулематоз Вегенера	+	+	+
12.02.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
12.02.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування	+	+	+
12.03.	Мікроскопічний поліангіт	+	+	+
12.03.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
12.03.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування	+	+	+
12.04.	Темпоральний артеріт	-	+	+
12.04.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	-	+	+
12.04.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування	-	+	+
12.05.	Синдром Чарджа-Строса	+	+	+
12.05.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	+	+	+
12.06.	Неспецифічний аортоартеріт	+	+	+
12.06.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
12.06.02.	Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування	+	+	+
12.07.	Геморагічний васкуліт	+	+	+
12.07.01.	Епідеміологія, етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
12.07.02.	Клінічні симптоми, варіанти перебігу	+	+	+
12.07.03.	Діагностика, диференційна діагностика, лікування	+	+	+
12.08.	Есенціальний кріоглобулінемічний васкуліт	-	+	+
12.08.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	-	+	+
12.09.	Облітеруючий тромбангіт	-	+	+
12.09.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	-	+	+
12.09.02.	Клініка, діагностика, лікування	-	+	+
12.10.	Гіперсензитивний васкуліт	-	+	+
12.10.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	-	+	+
12.11.	Ізольований ангіт центральної нервової системи	-	-	+
12.11.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	-	-	+
12.12.	Синдром Бехчета	-	+	+
12.12.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка,	-	+	+

	діагностика, лікування			
12.13.	Синдром Кавасакі	-	+	+
12.13.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	-	+	+
13.	Ревматоїдний артрит			
13.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
13.02.	Класифікація, клініка	+	+	+
13.02.01.	Характеристика суглобового синдрому	+	+	+
13.02.02.	Ураження внутрішніх органів та систем	+	+	+
13.02.03.	Основні клінічні форми та варіанти перебігу	+	+	+
13.03.	Діагностика, критерії діагнозу	+	+	+
13.05.	Диференційна діагностика	+	+	+
13.06.	Лікування, диспансеризація	+	+	+
14.	Ювенільний хронічний артрит	+	+	+
15.	Серонегативні спондилоартропатії			
15.01.	Анкілозуючий спондилоартрит	+	+	+
15.01.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
15.01.02.	Класифікація, клініка, діагностика	+	+	+
15.01.03.	Діагностичні критерії, диференційна діагностика	+	+	+
15.01.04.	Лікування	+	+	+
15.02.	Псоріатичний артрит	+	+	+
15.02.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
15.02.02.	Клініка, критерії діагностики, лікування	+	+	+
15.03.	Хвороба Рейтера	+	+	+
15.03.01.	Етіологія, патогенез.	+	+	+
15.03.02.	Клініка, критерії діагностики, диференційна діагностика	+	+	+
15.03.03.	Лікування, реабілітація	+	+	+
15.04.	Реактивні артрити	+	+	+
15.04.01.	Постентероколітні артрити	+	+	+
15.04.02.	Урогенітальні (за винятком хвороби Рейтера та гонореї) артрити	+	+	+
15.04.03.	Артрити при хронічних неспецифічних захворюваннях кишок	+	+	+
15.04.04.	Артрити при неспецифічному виразковому коліті	+	+	+
15.04.05.	Артрити при хворобі Крона	+	+	+
16.	Артрити, пов'язані з інфекцією			
16.01.	Інфекційні артрити	+	+	+
16.01.01.	Бактеріальні	+	+	+
16.01.02.	Хвороба Лайма	+	+	+
16.01.03.	Хвороба Уїпла	-	+	+
16.01.04.	Вірусні	-	+	+
16.01.05.	Грибкові, паразитарні	-	+	+

17.	Мікрокристалічні артрити			
17.01.	Подагра	+	+	+
17.01.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
17.01.02.	Клініка, форми та варіанти перебігу	+	+	+
17.01.03.	Критерії діагностики, диференційна діагностика	+	+	+
17.01.04.	Лікування, профілактика	+	+	+
17.02.	Хондрокальциноз	-	+	+
17.03.	Гідроксиапатична артропатія	-	+	+
18.	Остеоартроз			
18.01.	Етіологія, патогенез, патоморфологія	+	+	+
18.01.02.	Клініка, критерії діагностики, диференційна діагностика	+	+	+
18.01.03.	Лікування, диспансеризація	+	+	+
18.02.	Вторинний остеоартроз	+	+	+
18.03.	Міжхребцевий остеохондроз, спондильоз, спондилоартроз	+	+	+
19.	Остеопороз			
	Етіологія, патогенез, патоморфологія, клініка, діагностика, лікування	+	+	+
20.	Хвороби позасуглобових м'яких тканин та інші			
20.01	Фиброміалгія	+	+	+
20.02	Синдром хронічної стомлюваності	+	+	+
20.03	Паліндромний ревматизм	-		+
20.04	Інтермітуючий гідроартроз	-	+	+
20.05	Дифузний ідіопатичний гіперостоз	-	+	+
20.06	Тендиніти, тендовагініти	+	+	+
20.07	Періодична хвороба	-	+	+
20.08	Епідемічний остеоартроз (хвороба Кашина-Бека)	-	+	+
20.09	Хондропатії	-	+	+
21.	Невідкладні стани	+	+	+
	Додаткові програми			
22.	Проблеми СНІДу та вірусних гепатитів	+	+	+
22.01.01.	Роль ретровірусів у розвитку патології людини	+	+	+
22.01.02.	Етіологія, патогенез, клініка, епідеміологія, профілактика та принципи лабораторної діагностики СНІДу	+	+	+
23.	Організація екстреної медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях	+	+	+
23.02.01.	Організація лікувально-евакуаційного забезпечення населення в осередках катастроф, медичне сортування уражених терапевтичного профілю	+	+	+
23.02.02.	Організація роботи спеціалізованих медичних	+	+	+

	бригад ревматологічного профілю, кваліфікована та спеціалізована ревматологічна допомога ураженому населенню в умовах катастроф мирного часу			
	Факультативно:			
	Медична інформатика	+	+	+
	Основи конституційного права	+	+	+
	Історія України	+	+	+

Кваліфікаційна характеристика фахівця зі спеціальності “Ревматологія”

Згідно з вимогами кваліфікаційної характеристики фаху лікар-ревматолог повинен знати та вміти:

- основи законодавства по охороні здоров'я та директивні документи, що визначають діяльність органів та закладів охорони здоров'я;
- анатомо-фізіологічні, вікові та статеві особливості організму здорової людини, в т.ч. анатомію та функцію суглобів;
- основи регуляції гомеостазу, роль імунної системи в нормі та патології людини, механізми розвитку запалення;
- сучасні уявлення про патологію, патогенез, епідеміологію, класифікацію ревматичних хвороб;
- володіти методами дослідження апарата руху у хворих на ревматичні хвороби;
- оцінку методів функціонального дослідження серцево-судинної системи;
- лабораторні, в т.ч. імунологічні методи діагностики ревматичних хвороб;
- рентгенологічні та ультразвукові методи діагностики ревматичних хвороб;
- етіологію, патогенез, морфологію, гемодинаміку, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику ревматизму і ревматичних вад серця;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування, профілактику та реабілітацію захворювань суглобів:

ревматоїдний артрит

ювенільний хронічний артрит

спонділоартропатії

синдром Рейтера

псоріатичний артрит

реактивний артрит

подагра

остеоартроз;

- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику системних хвороб сполучної тканини:

системний червоний вовчак

системна склеродермія

поліміозит

дерматополіміозит

змішане захворювання сполучної тканини

синдром Шегрена

рецидивуючий поліхондрит

антифосфоліпідний синдром;

- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, сучасні підходи до лікування та вторинної профілактики системних васкулітів:

вузликівий поліартеріїт

гранулематоз Вегенера

васкуліт Шенляйн-Геноха

лейкоцитокластичний васкуліт

артеріїт Такаясу

неспецифічний аортоартеріїт

- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику ревматичних хвороб м'яких тканин;

- основи фармакотерапії ревматичних хвороб, основні фармакологічні антиревматичні препарати та побічну дію, що вони викликають;

- інтенсивні методи лікування ревматичних хвороб;

- основи раціонального харчування здорової та хворої людини, принципи дієтотерапії ревматологічних хворих;

- принципи застосування фізіотерапії, лікувальної фізкультури у хворих на ревматичні хвороби та їх реабілітації;

- показання та протипоказання до санаторно-курортного лікування ревматичних хворих;

- показання для оперативного втручання з приводу патології суглобів;

- показання для оперативного втручання з приводу вад серця;

- організацію та проведення диспансеризації населення, в т.ч. хворих на ревматизм, осіб групи ризику та інших ревматичних хвороб;

- проведення первинної, вторинної профілактики;
- питання визначення тимчасової та стійкої непрацездатності;
- епідеміологічні заходи при виникненні вогнища інфекції.

Загальні навиви:

- провести цілеспрямоване клінічне обстеження хворого;
- визначити необхідний обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, організувати своєчасне їх виконання, прокоментувати їх результати;
  - оцінити важкість стану хворого, зробити необхідні дії для виведення хворого з такого стану, надати необхідну швидку допомогу;
  - надати невідкладну допомогу хворим у невідкладних ситуаціях (масаж серця та інші заходи для відновлення його роботи, штучне дихання, термінова трахеостомія, методи зовнішньої зупинки кровотечі, профілактика та лікування шоку, анафілактичного шоку, набряку Квінке, кропивниці, гіпертензивної кризи, термінове промивання шлунка при отруєннях та інші маніпуляції);
  - визначити показання для госпіталізації за профілем та організувати її;
  - визначити об'єм спеціальних методів дослідження, необхідних для уточнення діагнозу, вірно оцінити одержані дані;
  - визначити показання до пульстерапії та детоксикації;
  - об'єктивне обстеження суглобів:
    - а) пальпація суглобів;
    - б) кількісна оцінка суглобового синдрому:
      - оцінка хворим вираженості болей в суглобах ;
      - тривалість ранкової скутості ;
      - об'єм проксимальних міжфалангових суглобів кистей ;
      - об'єм колінних суглобів ;
  - дослідження функціонального стану суглобів :
    - сила стискування кисті ;
    - час проходження відстані в 15 м ;
    - об'єм рухів у суглобах .

- оцінити результати морфологічного, біохімічного, імунологічного та бактеріологічного дослідження крові, сечі та синовіальної рідини;
- визначити характер перебігу, ступінь активності та стадію розвитку хвороби;
- у відповідності з поставленим розгорнутим діагнозом призначити необхідну комплексну терапію (медикаментозну та немедикаментозну);
- визначити показання до оперативного лікування ревматичних вад серця;
- визначити показання до оперативного лікування захворювань суглобів;
- оцінити динаміку перебігу хвороби, її прогноз, визначити місце й характер подальшого лікування, чіткий план ведення хворого в диспансерних умовах;
- вирішити питання працездатності хворого - тимчасової або стійкої непрацездатності, працевлаштування і т.і.;
- оформити необхідну медичну документацію, що передбачена законодавством по охороні здоров'я;
- оцінити дані морфологічного дослідження біоптатів синовіальної оболонки , шкіри та ін.;
- оцінити дані електрокардіографії, фонокардіографії , ехокардіографії, велоергометрії, фармакологічних проб;
- оцінити дані рентгенологічного обстеження суглобів, хребта та органів грудної клітини;

Перелік маніпуляцій, якими повинен оволодіти лікар-ревматолог:

- пункція черевної та плевральної порожнин;
- визначення групи крові;
- замінне переливання крові , її компонентів , кровозамінників ;

Знати сучасну літературу

II кваліфікаційна категорія присвоюється лікарю-ревматологу, який володіє всіма навичками і знаннями для ревматолога-спеціаліста, а також:

- знає медичну статистику та обчислювальну техніку;

- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку , діагностику, лікування та профілактику гігантоклітинного артеріїту (скроневий артеріїт, синдром Хортона);
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику облітеруючого тромбангіїту (хвороба Вінівартера-Бюргера);
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику хвороби Стілла у дорослих;
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику Лайм-борреліозу;
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку , діагностику, лікування та профілактику остеопорозу;
- вміє підсумувати науково-практичну літературу ;
- вміє оцінити показники коагулограми;
- вміє оцінити дані функціонального стану печінки;
- володіє технікою проведення пункції суглобів з діагностичною та лікувальною метою (евакуація синовіальної рідини, введення лікарських препаратів);
- володіє технікою реєстрації електрокардіограми .

I кваліфікаційна категорія присвоюється лікарю-ревматологу, який володіє всіма навичками і знаннями лікаря-ревматолога II категорії, а також:

- знає загальні принципи організації терапевтичної та ревматологічної допомоги населенню;
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику артропатій при неревматичних хворобах;
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку , діагностику, лікування та профілактику мікроскопічного поліангіїту;
- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику ревматичної поліміалгії;

- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику хвороби Бехчета;

- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику Чардж-Стросс синдрому (алергічний гранулематоз і ангіїт);

- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику гіперсензитивного васкуліту;

- знає етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику синдрому Кавасакі;

- повинен знати та уміти надати відповідну допомогу при невідкладних станах у клініці внутрішніх хвороб:

- гостра серцево-судинна недостатність, кардіогенний шок, гостра недостатність лівого шлуночка ;

- порушення ритму серця;

- гостра дихальна недостатність, гіпоксична кома, гіперкапнічна кома, тромбоемболія легеневої артерії, пневмоторакс;

- порушення мозкового кровообігу;

- печінкова та ниркова недостатність;

- гостра надниркова недостатність;

- гостре отруєння, в т.ч. медикаментозне;

- вміє провести аналіз захворюваності, поширеності ревматичних хвороб та їх реабілітації;

- вміє дослідити функціональний стан суглобів за Стенфордською анкетною;

- вміє оцінити результати спеціальних методів дослідження (артросонографії, сцинтиграфія суглобів і т.п.), УЗД внутрішніх органів ;

- вміє виконувати забір шкірного лоскуту для біопсії;

Лікар-ревматолог вищої кваліфікаційної категорії поряд з вищезазначеним повинен знати та вміти:

- показники захворюваності і поширеності ревматичних хвороб в Україні та інших державах світу;
- скласти план міроприємств по покращенню показників захворюваності та поширеності ревматичних хвороб ;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку , діагностику, лікування та профілактику ізольованого ангіїту ЦНС;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику фіброміалгії;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику рецидивуючого панікуліта Вебера-Крістчена;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику слизово-шкірно-лімфовузлового синдрому;
- етіологію, патогенез, морфологію, класифікацію, клініку, діагностику, лікування та профілактику есенціального кріоглобулінемічного васкуліту;
- провести кількісну оцінку суглобового синдрому:
  - рахунок болю;
  - суглобовий індекс;
  - індекс припухлості суглобів;
  - суглобовий рахунок;
  - візуальна аналогова шкала болю
- дослідити функціональний стан суглобів:
  - функціональний індекс Лі;
  - сумарний індекс Лекена .

Перелік

навичок та вмінь лікаря-ревматолога відповідно до кваліфікаційних вимог

№	Навики та уміння	Кваліфікаційна категорія		
1.	Читати та інтерпретувати артрограму	+	+	+
2.	Оцінювати функціональний стан суглобів	+	+	+
3.	Оцінювати дані імунологічного обстеження хворого	+	+	+
4.	Оцінювати дані біохімічного обстеження хворого	+	+	+
5.	Оцінювати результати гістологічного дослідження шкіри, м'язів, синовіальної оболонки	+	+	+
6.	Оцінювати результати аналізу синовіальної рідини	+	+	+
7.	Оцінювати ЕКГ	+	+	+
8.	Оцінити дані ехокардіографічного обстеження	+	+	+
9.	Оцінити дані ультразвукового дослідження суглобів та кісток	+	+	+
10.	Оцінити результати рентгенологічного обстеження органів грудної клітки, суглобів	+	+	+
11.	Вміти підібрати базисну терапію	+	+	+
12.	Вміти підібрати адекватні дози глюкокортикоїдів	+	+	+
13.	Вміти проводити пульс-терапію	-	+	+
14.	Проводити пункції суглобів, внутрішньосуглобові та периартикулярні ін'єкції	+	+	+
15.	Вміти проводити терапію при невідкладних станах у хворих на ревматичні хвороби	+	+	+

Список рекомендованої літератури

1. Внутрішні хвороби /За редакцією І.М. Ганджі, В.М.Коваленка. - К.: Здоров'я, 2002. - 988 с.
2. Внутренние болезни: Пер. с англ. Болезни сердечно-сосудистой системы /Под ред. Харисона Г.Р. – М.: 1995. - Т.5. – 356 с.
3. Витрук С.К. Пособие по функциональным методам исследования сердечно-сосудистой системы. - К.: Здоров'я, 1990. - 223 с.
4. Ганжа І.М., Коваленко В.М., Лисенко Г.І., Свінціцький А.С. Ревматологія. - К.: Здоров'я, 1996. - 304 с.
5. Довідник по кардіології /Під ред. В.М. Чазова. – М.: Медицина, 1989. – 362 с.
6. Діагностика та лікування невідкладних станів і загострень терапевтичних захворювань /Середюк Н.М., Вакалюк І.П., Шуба Н.М. та інші. - Вінниця: Нова книга, 2003. – 496 с.
7. Дядык А.И., Багрий А.Э. Системная красная волчанка: патофизиология, диагностика, поражение органов и систем, патогенетическая терапия. – Донецк.: 2003. – 463 с.
8. Избранные лекции по клинической ревматологии: Учебное пособие для слушателей институтов и факультетов последипломного образования /Под ред. В.А. Насоновой, И.В. Бунчука. - М.: Медицина, 2001. – 272 с.
9. Избранные вопросы ревматологии в клинике внутренних болезней /Под ред. проф. В.Н. Коваленко и Н.М. Шуби. Том I. – Киев, 1994. – 208 с. Том II. – Киев, 1994. - 232 с.
10. Ивашкин В.Т., Султанов В.К. Болезни суставов. Пропедевтика, дифференциальный диагноз, лечение. - М.: Литтерра, 2005. – 544 с.
11. Инфекционный эндокардит. /Под ред. Г.В.Кнышова, В.Н.Коваленко. - К.: Морион, 2004. – 256 с.
12. Коваленко В.Н., Несукай Е.Г. Некоронарогенные болезни сердца. Практическое руководство /Под ред. В.Н. Коваленка. – К.: Морион, 2001. - 480 с.
13. Кнышов Г.В., Бендет Я.А. Приобретенные пороки сердца. Киев.: 1997, - 278 с.
14. Коваленко В.Н., Борткевич О.П. Остеоартроз: практическое руководство. - 2-е издание переработанное и дополненное. - К.: Морион, 2005. – 592 с.
15. Клинические рекомендации. Ревматология /Под ред. Е.Л. Насонова - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2006. – 288 с.
16. Казимирко В.К. Атеросклероз. - К.: Морион, 2007. - 200 с.
17. Лечение ревматических заболеваний ударными дозами метилпреднизолона, пособие для врачей /Под ред. В.А.Насоновой. - Киев. - 2006. - 27 с.
18. Маколкин В.И. Приобретенные пороки сердца. - Москва, 1998. – 252 с.
19. Мурашко В.В., Струтинський А.В. Электрокардиография: Учебное пособие. - 4-е изд. - М.: МЕДпресс, 2004. – 312 с.
20. Недостаточность кровообращения /Под ред. Дзяка Г.В. и соавт. - Днепропетровск, 1999. - 270 с.
21. Номенклатура, класифікація, критерії діагностики та принципи лікування ревматичних хвороб /Під ред. чл.-кор. АМН України, проф. В.М. Коваленка, проф. Н.М. Шуби - К., 2004. – 156 с.

- 22.Остеопороз: патогенез, клиника, профилактика и лечение /В.К.Казимирко, В.И. Мальцев. 2-е издание, стереотип. - К.: Морион, 2006. - 160 с.
- 23.Первичный (возрастзависимый, инволюционный) остеоартроз / В.К. Казимирко, В.Н. Коваленко, В.И. Мальцев. - К.: Морион, 2006. – 176 с.
- 24.Практичні навички в ревматології /Під ред. чл.-кор. АМН України, проф. В.М. Коваленка, проф. Н.М. Шуби - К.: Моріон, 2008. – 255 с.
- 25.Рациональная фармакотерапия ревматических заболеваний /Под общ. ред. В.А. Насоновой, Е.Л. Насонова. - Москва: Литтерра, 2003. – 506 с.
- 26.Ревматические болезни (Руководство для врачей) /Под ред. В.А. Насоновой, И.В. Бунчука. - М.: Медицина, 1997. - 520 с.
- 27.Ревматические болезни: критерии диагностики и программы лечения. /Под ред. В.Н. Коваленко. - Киев, 1999. - 123 с.
- 28.Свінціцький А.С., Яременко О.Б., Пузанова О.Г., Хомченкова Н.І.. Ревматичні хвороби та синдроми. - К.: Книга плюс, 2006. – 680 с.
- 29.Тревелл Дж. Г., Симон Д.Г. Миофасциальные боли. Том 1. - 256 с.
- 30.Терапевтический справочник Вашингтонского университета /Под ред. М.Вудон и А.Уэлан. - Москва, 1995. – 495 с.
- 31.Хроническая сердечная недостаточность: механизмы, стандарты диагностики и лечения /Под ред. проф. В.Н. Коваленко. – К.: Морион, 1999. – 128 с.
- 32.Якименко Е.А., Закатова Л.В., Тбилели В.В., Антипова Н.И. Лабораторная диагностика при ревматических заболеваниях. Методические рекомендации, Одеса. - 2006. – 25 с.